

Universitetskanslersämbetets examenstillståndsprövningar

Ansökan om tillstånd att utfärda yrkesexamen –
begärd komplettering av ansökan

Lärosäte: Karlstads universitet
Examen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem

Allmänt

Karlstads universitet (Kau) ansökte 2020-03-15 om tillstånd att få utfärda grundläraresexamen med inriktning mot arbete i fritidshem. I det beslut som fattades av UKÄ 2021-02-02 (Reg. nr. 42-00138-20) fastslogs på grundval av sakkunnigbedömning att Kau inte har de förutsättningar som krävs för att ge grundläraresexamen arbete i fritidshem. Kau ska inkomma med komplettering gällande bedömningsgrunderna Styrdokument och Säkring av examensmål. Övriga bedömningsgrunder bedöms som tillfredsställande.

Bedömningsområde: Utformning, genomförande, resultat

Styrdokument (Utbildningsplan och kursplaner)

Bedömningsgrunder:

Det finns utbildningsplan och kursplaner för hela utbildningen.

Struktur: Till de brister som bedömargruppen identifierat hör att huvuddelen av fritidshemspedagogiken planerades vara koncentrerad till termin 2 i utbildningen. Den vidare progressionen av fritidshemspedagogiken bedömdes som outvecklad och otydlig inom de ämnesinriktade kurserna. Detta förstärktes av bristande fritidspedagogiskt innehåll i litteraturlistorna. Vidare bedömdes kopplingen mellan utbildningens delar – fritidspedagogisk område (FRIPO), utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) – vara oklar.

Omfattande förändringar har gjorts av såväl struktur som innehåll i det planerade programmet. Den nya strukturen framgår av figur 1.

	År 1	År 2	År 3
ht	Lärarens didaktiska verktyg - grundlärare i fritidshem, 6 hp	Matematik för grundlärare i fritidshem, 7,5 hp	Pedagogisk dokumentation som pedagogiskt redskap - grundlärare i fritidshem 7,5 hp
	Skola som system och idé – grundlärare i fritidshem, 9 hp	Verksamhetsförlagd utbildning II – grundlärare i fritidshem, 7,5 hp	Idrott och hälsa II – grundlärare i fritidshem, 15 hp (inkl. Verksamhetsförlagd utbildning III – grundlärare i fritidshem, 7,5 hp)
	Lärarens professionella förhållningssätt - grundlärare i fritidshem, 15 hp	Pedagogiskt ledarskap i skola och fritidshem, 15 hp	Svenska för grundlärare i fritidshem, 7,5 hp
vt	Pedagogik och lärande i fritidshem I, 22,5 hp (inkl. Verksamhetsförlagd utbildning I – grundlärare i fritidshem, 7,5 hp)	Pedagogik och lärande i fritidshem II, 7,5 hp	Verksamhetsförlagd utbildning IV – grundlärare i fritidshem, 7,5 hp
	Naturvetenskap och teknik för grundlärare i fritidshem, 7,5 hp	Idrott och hälsa I – grundlärare i fritidshem, 22,5 hp	Skola på vetenskaplig grund – grundlärare i fritidshem, 7,5 hp
			Självständigt arbete för grundlärare i fritidshem, 15 hp

Delkurser:

Pedagogik och lärande i fritidshem I, 22,5 hp: Perspektiv på barndom och fritid, 7,5 hp; Identitetsskapande, sociala relationer och estetiska uttrycksformer, 7,5 hp; Verksamhetsförlagd utbildning I, 7,5 hp
 Pedagogiskt ledarskap i skola och fritidshem, 15 hp: Ledarskap i skola och fritidshem, 6 hp; Skola och fritidshem för alla, 6 hp; Utveckla skola och fritidshem, 3 hp
 Idrott och hälsa I - grundlärare i fritidshem, 22,5 hp: Introduktion, 7,5 hp; Planering och genomförande av undervisning i fritidshemmet och förskoleklass – årskurs 6, 7,5 hp; Människokroppen, 7,5 hp
 Idrott och hälsa II - grundlärare i fritidshem, 15 hp: Bedömning och betygssättning, 7,5 hp; Verksamhetsförlagd utbildning III, 7,5 hp

Figur 1. Programstruktur. Det fritidspedagogiska området markeras med mellangrätt, inriktningsämnet Idrott och hälsa i ljusgrätt och utbildningsvetenskaplig kärna vitt. Verksamhetsförlagd utbildning i form av kurser (mörkgrå) eller delkurser markeras med vit text.

De strukturella förändringarna innebär att:

- Den centrala FRIPO-kursen *Pedagogik och lärande i fritidshem* delas upp i två delar och en delkurs flyttas från termin 2 till 4.
- Två ämnesinriktade FRIPO-kurser flyttas från termin 5 till termin 2 respektive 3. Tillsammans gör detta att det bildas ett större FRIPO-block som även omfattar ämnesundervisning i fritidshemmet. Efter fördjupning i ledarskap (UVK) byggs detta på med FRIPO-inriktad specialpedagogik.
- Inriktningsämnet Idrott och hälsa senareläggs en termin framåt från termin 3-4 till 4-5. Detta innebär att studenterna har en grund i ämnesundervisning i fritidshemmet innan de studerar det ämne där de får undervisningsbehörighet i skolan. Fritidshemsperspektivet byggs dock på tydligare även i kurserna i idrott och hälsa.
- Flyttningen av inriktningsämnet sker parallellt med att den tredje VFU-perioden i termin 5 får fokus på inriktningsämnet idrott och hälsa och förläggs till en partnerskola, det vill säga en skola som Kau har särskilda avtal och nära kontakter med via VFU-samordnare på skolan. VFU II som i den tidigare strukturen var idrottsinriktad ska nu liksom VFU I och VFU IV ske i fritidshemmet och förläggs till övningskolor, vilket bland annat innebär koncentration av studenter och krav att alla VFU-handledare (lokala lärarutbildare) ska gå handledarutbildning.
- I UVK-kursen i *Pedagogisk dokumentation* minskas betoningen på kunskapsbedömning och betyg för att kunna stärka pedagogisk dokumentation som pedagogiskt redskap och systematiskt kvalitetsarbete. Bedömning och betyg kommer istället fördjupas i den påföljande kursen i idrott och hälsa, det ämne som studenterna kommer att få behörighet att undervisa och sätta betyg i. I denna kurs ingår VFU III, där såväl pedagogisk dokumentation som bedömning tränas.

Koppling mellan utbildningsdelar: Kursplaner och litteraturlistor i samtliga kurser har reviderats. Utbildningen har utvecklats av en arbetsgrupp med bland annat tilltänkta kursledare. Denna grupp har särskilt granskat att de genomförda förändringarna i kursstrukturen inte får negativa konsekvenser på exempelvis estetiska läroprocesser. För att öka samplaneringen ytterligare och säkerställa att det finns en tydlig progression inom FRIPO har kursplanerna reviderats i dialog mellan berörda kursledare, lärarlag och professorn i pedagogiskt arbete med fritidshemsinriktning. VFU-kursernas kursplaner har reviderats i samråd med nämnda professor av VFU-mentorslaget och programledare. En översyn har gjorts för att säkerställa att studenterna förbereds för VFU-kurserna och får bearbeta sina intryck i de fortsatta studierna. Professorn har även haft ansvar för att alla litteraturlistor reviderats med hänsyn till litteratur som behandlar fritidshemmets särart och specifika utmaningar.

UVK: Fritidshemskopplingen har förstärkts i den första terminens UVK-kurser genom att lärandemålen har justerats och litteraturlistorna har utvecklats. Detta gör att kurserna på ett bättre sätt lägger grund för den första FRIPO-kursen *Pedagogik och lärande i fritidshem I*, särskilt vad gäller barns utveckling och lärande samt grupprocesser. Större förändringar har skett i UVK-kursen *Pedagogisk dokumentation*, där kursplanen tidigare var i stort sett identisk med motsvarande kurs i grundläroprogrammets övriga inriktningar, trots att ingen samläsning planeras. Genom lärandemålen och valet av litteratur betonas nu tydligare pedagogisk dokumentation på gruppnivå och systematiskt kvalitetsarbete.

Progression inom FRIPO: Kursplanerna för de ämnesinriktade FRIPO-kurserna har arbetats om för att förtydliga fritidshemsperspektivet. Genom att kurserna som behandlar naturvetenskap och teknik respektive matematik direkt följer på den första FRIPO-kursen *Pedagogik och lärande i fritidshem I* ges bättre möjlighet att fördjupa kunskaper om grupprocesser och lärande. Kursen i naturvetenskap behandlar lärande genom lek och temaarbete, med utforskande arbetsätt och utomhusaktiviteter. I matematikkursen berörs språk och kommunikation och hur matematiklärande kan stimuleras genom lek och spel i fritidshemmet. Den senare kursen i svenska berör utveckling och språkinläring och hur lärande i fritidshemmet kan stimuleras genom bland annat pedagogiska verktyg och berättande.

I *Pedagogik och lärande i fritidshem I* aktualiseras estetiska läroprocesser i förhållande till att stimulera elevers sociala relationer och identitetsutveckling. Så även i *Pedagogik och lärande i fritidshem II* som har

en tydlig specialpedagogisk inriktning och där estetiska lärprocesser är ett verktyg för inkludering, mångfald och kamratrelationer. Dessa båda kurser relaterar till fritidshemmets sociala uppdrag. I samtliga ämnesinriktade FRIPO-kurser blir estetiska lärprocesser redskap att stimulera elevernas lärande och utveckling i relation till specifika ämnen, vilket relaterar till fritidshemmets förtydligade kunskaps- och undervisningsuppdrag. De estetiska lärprocesserna borgar därmed för att även ämneskurserna ska ha fritidshemsfokus och svara mot fritidshemmets uppdrag att erbjuda elever skilda praktiska och laborativa arbetsätt, men med en annan tonvikt än den obligatoriska skolans undervisning. Sammantaget visar detta att det fritidspedagogiska innehållet fördjupas och breddas i ämneskurserna.

VFU: Den förändrade strukturen av programmet innebär att VFU I utgör en del av *Pedagogik och lärande i fritidshem I* och berör fritidshemmets uppdrag och rollen för lärare i fritidshem. VFU II ligger efter ämnesstudierna i naturvetenskap och matematik och berör ämnesundervisning i fritidshemmet. VFU III får, förutom inriktningsämnet, även fokus på bedömning. VFU IV är slutexaminerande. Lärandemålen i VFU har utvecklats för att förtydliga progressionen mellan VFU-perioder och uppdraget att stimulera meningsfull och innehållsrik fritid.

Litteratur: Litteraturlistor för samtliga kurser har reviderats av professorn i pedagogiskt arbete med inriktning fritidshemspedagogik i samarbete med respektive tänkta kursledare och berörda ämnesgrupper. Avsikten har varit att säkerställa att litteraturen har fritidshemsrelevans, är förankrad i aktuell forskning inom området samt stödjer den progression som lärandemålen uttrycker. Att så inte var fallet tidigare är en brist som bedömargruppen påtalat. En jämförelse har också gjorts med litteraturlistor från andra lärosätens fritidshemsutbildningar. Fritidshemspedagogisk litteratur finns nu i alla högskoleförlagda kurser och det har förtydligats vilka delar av exempelvis antologier med fritidspedagogisk inriktning som behandlas i respektive kurs.

Litteraturlistan i den inledande FRIPO-kursen *Pedagogik och lärande i fritidshem I* har förstärkts med ny litteratur med fokus på fritidshemmet. Inte minst har två nyligen publicerade antologier tillkommit. Även i de ämnesinriktade FRIPO-kurserna har aktuell litteratur, särskilt i form av antologiartiklar, tillkommit för att bereda för en klar inriktning mot fritidshemmet. Den tidigare omfattade litteraturen i VFU-kurserna, som främst bestod av referenslitteratur, har flyttats till de högskoleförlagda kurserna, i överensstämmelse med vad som gäller för andra lärarutbildningars VFU vid Kau. De flesta VFU-lärandemål examineras under VFU:n och bygger på de erfarenheter och den litteratur som tillägnats i de högskoleförlagda kurserna. Den litteratur som ingår i VFU-kurserna gäller främst de uppgifter som examineras skriftligt.

Kvalitetssäkring av styrdokumentet: Samtliga kursplaner har omarbetats. I arbetet med lärandemålen och innehållet har den planerade undervisningen och examinationen tänkts in för att bedöma om kurserna är genomförbara och lärandemålen möjliga att säkerställa. Processen har således gått längre än att skriva kursplaner. Revideringen av kursplanerna har också samordnats av en arbetsgrupp under ledning av professorn i pedagogiskt arbete med inriktning fritidshemspedagogik. Utvecklingen av undervisningsmoment, betygskriterier och examinationer kommer dock inte att kunna ske innan det är aktuellt att ge kurserna, vilket gör att den konstruktiva länkningen inte är helt genomförd. Uppföljningen av betygskriterier och kursernas genomförande kommer att vila på programledare och programråd, med stöd av lärarutbildningens kansli.

För att fortsättningsvis kontinuerligt kunna utveckla utbildningsplan och kursplaner tillämpas samma arbetsätt som i övriga inriktningar av grundlärarprogrammet. Bedömargruppen fann beskrivningen av detta otillräcklig. Kursanalyser skrivs i ett universitetsgemensamt systemstöd som beskrivs under Studentperspektiv i ansökan. Kursanalyser skrivs av kursansvarig. Systemet kontrollerar att kursanalys skrivs inom avsedd tid. Om så inte sker skickas påminnelse. Om kursanalysen fortfarande inte skrivs eskaleras uppmaningarna upp till studierektor och chefer. Kursanalysen ska bygga på kursvärderingar och andra dokumenterade källor om studenternas uppfattning, lärarnas erfarenheter samt statistik om kurstillfället. Kursanalysen omfattar förslag till åtgärder och ska följas upp på ämnesnivå genom prefektens försorg. Kursanalyser skickas automatiskt via epost till berörda, inklusive programledaren, och tillgängliggörs för nuvarande och kommande studenter på kurssidan. Programledaren ansvarar för att

bevaka kursanalyser och föra upp kvalitetsproblem till programrådet samt eventuellt vidare till lärarutbildningens kansli för utredning och beredning. Vissa ärenden kan vara av sådant slag att de diskuteras av lärarutbildningsnämnden för beslut om mer omfattande åtgärder. Student- och lärarrepresentanter i programrådet arvoderas för att kunna fånga upp problem i kurserna och sätta sig in i frågorna. Kursanalyserna följs även upp i institutionsdialoger som lärarutbildningens ledning har med prefekter och studierektorer. Programanalyser skrivs av programledaren och sprids och behandlas i programrådet på liknande sätt som kursanalyserna.

Bedömningsområde: Utformning, genomförande, resultat

Säkring av examensmål

Bedömningsgrund:

Genom utbildningens utformning genomförande och examination säkerställs att studenterna uppnått målen i examensordningen när examen utfärdas.

Samtliga kursers lärandemål har reviderats med stöd av en progressionsmatris för att värdera fördjupningen mot examensmålen. En särskild analys gjordes för att alla centrala delområden av FRIPO ska vara tillfredsställande belysta.

Systematik: Vid kursplanerevideringen har systematiken introduktion – tillämpning – successiv fördjupning förstärkts. Den successiva fördjupningen sker genom att studenterna utmanas att sätta nya moment och kunskaper i relation till tidigare förvärvade kunskaper och erfarenheter. Detta är processer som ska pågå kontinuerligt under utbildningen. Därför har det i kompletteringsarbetet varit viktigt att förstärka och klargöra sammanhangen mellan olika kurser och moment, inte minst mellan utbildningens huvudsakliga delar – FRIPO, UVK och VFU – men också så att den fritidspedagogiska grunden utvecklas i de ämnesinriktade FRIPO-kurserna. Några exempel:

- UVK-kursen *Skola som system och idé* i termin 1 behandlar läroplansteoretiska perspektiv som har betydelse för att förstå skolan och fritidshemmet, vilket fördjupas i *Pedagogik och lärande I* genom att studenterna får värdera fritidshemmets roll som arena för elevers lärande och meningsskapande och dess betydelse i relation till barns olika livs- och uppväxtvillkor. I *Pedagogiskt ledarskap* i termin 3 ska studenterna diskutera hur man i samverkan utvecklar inkluderande lärmiljöer och genom lokal organisering kan nå skolframgång. I VFU IV under sista terminen är en uppgift att argumentera för teoretiskt välgrundade möjligheter till verksamhetsutvecklande arbete.
- Ett annat område som särskilt uppmärksammats är hur barns lärande och utveckling utvecklas från grunden i UVK-kursen *Lärares professionella förhållningssätt via Pedagogik och lärande I* till de ämnesinriktade FRIPO-kurserna och VFU.
- Även för specialpedagogik, som i hög grad är i fokus i programmet, läggs en grund i *Lärares professionella förhållningssätt* som byggs på i *Pedagogik och lärande II*, behandlas i ämnesundervisningen samt tillämpas i VFU.
- Utomhuspedagogik grundläggs i naturvetenskapskursen, tillämpas i matematikkursen och utvecklas inom området friluftsliv i idrott och hälsa.

Vi anser att kritiken var berättigad, att lärandemålen i för liten omfattning gällde Färdighet och förmåga, respektive Värderingsförmåga och förhållningssätt. I utvecklingen av kursplanerna har detta åtgärdats, parallellt med att planerad undervisning och examination setts över. Första terminens UVK-kurser och andra terminens FRIPO-kurs är introducerande, varför kunskaps- och förståelsemål dominerar. En stor del av lärandemålen har dock formulerats om för att inte bara gälla att redovisa kunskap utan att också kunna använda den i analys och värdering. Inslagen av praktisk tillämpning kommer att öka i de ämnesinriktade kurserna, vilket också uttrycks i lärandemålen. Detta innebär en progression inom det fritidspedagogiska

området. Genom högre grad av tillämpning knyts undervisningen till beprövad erfarenhet, något som särskilt förstärks när fritidshemsverksamma adjungerade adjunkter deltar. I inriktningsämnet idrott och hälsa sker examinationen delvis genom mikroundervisning, vilket innebär att ett begränsat ämnesinnehåll transformeras till en plan för undervisning som praktiseras och utvärderas. Därigenom omsätts kunskap och förståelse i färdighet och värdering i samma moment. VFU-målen har formulerats om för att tydliggöra den successiva fördjupningen i färdighet och värderingsförmåga. Värderingsförmågan har även tydliggjorts i mål som berör vetenskapligt förhållningssätt, vilket förbereder för det självständiga arbetet. Att utveckla förhållningssättet till uppdraget är centralt för lärare i fritidshemmet och kommer att bearbetas i alla utbildningsdelar.

Litteratur: Litteraturlistorna har reviderats med hänsyn till förändringarna i kursplanernas lärandemål och innehåll samt den planerade undervisningen, enligt det arbetssätt som beskrivits under *Styrdokument*. Revideringen har grundats på en genomgång av den publicerade forskningen inom det fritidspedagogiska området och en värdering av vilken litteratur som är användbar i utbildningen. Generell skolinriktad litteratur inom särskilt UVK och de ämnesinriktade FRIPO-kurserna har ersatts eller kompletterats med fritidshemsspecifik litteratur. I de fall antologier har använts som kurslitteratur, har det specificerats vilka avsnitt som används i respektive kurs.